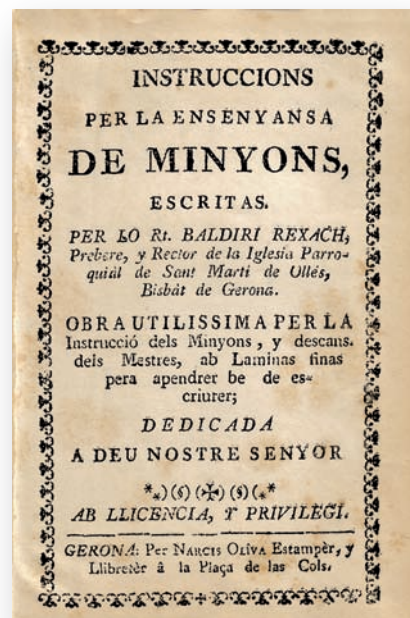

clàssics revisitats

Instruccions per
a l'ensenyança
de minyons
de Baldiri Reixac

PEDAGOGIA DEL SENTIT COMÚ

VICENÇ PAGÈS > TEXT

>> Gravat imprès a la coberta d'El llibre segons el poble de Joan Amades (1938) i acolorit a mà per Enric Huguet per a la sobrecoberta de l'edició facsimil editada per Diàfora (1981).

El segle XVIII no va ser gaire brillant per a la literatura catalana. Dins aquell erm, destacà el capellà Baldiri Reixac, nascut el 1703 a Bell-lloc d'Aro, a les Gavarres (no gaire lluny de la casa de Romanyà on es va retirar Mercè Rodoreda). Mossèn Reixac va ser rector i mestre durant mig segle a Sant Martí d'Ollers, i va escriure una de les grans obres pedagògiques de l'època, *Instruccions per a l'ensenyança de minyons*, publicada a Girona el 1749, una màquina del temps que ens transporta sense intermediaris a la mentalitat d'aquell segle.

El primer volum, que ha estat reeditat en nombroses ocasions, respon amb exactitud al títol, ja que recull un seguit de recomanacions dirigides a mestres rurals –i també a pares i llicenciats–. En aquells anys, l'ensenyament practicat a les escoles rurals i parroquials es reduïa a les beceroles de lletra i de doctrina, i mossèn Reixac va tenir la noble iniciativa de contribuir a elevar aquest nivell. Dins els límits de la doctrina oficial de l'Església, el llibre mostra grans dosis de sentit comú, i també de bonhomia. Així, per exemple, l'autor considera que les noies han de poder accedir al mateix coneixement que els nois, o recomana que els nobles respectin els estudiants de les classes més baixes. Pel que fa a la vocació de mestre, assegura que no basta ser pacient, sinó que cal ser «pacientíssim». Ara bé, no es refereix a una «paciència estúpida e insensible», sinó que ha d'anar «acompanyada de prudència, discreció, ciència i habilitat». Segons ell, el mestre ha de procurar «fer-se amar i témer juntament». Pel que fa a la repressió, considera que «el dar assots, vergues i cops és acció molt indecent, baix i servil», i recomana que els mestres «en lloc d'assots, empleen les carícies, les amenaces, l'esperança d'una recompensa o lo temor d'una humiliació o la privació d'alguna cosa que ells amen».

Les *Instruccions* es refereixen a l'educació tant de nens com d'adolescents i segueixen un ordre acurat. El seu objectiu és eliminar la ignorància, diferenciar el que és bo del que és dolent, i el que és útil del que és inútil. La prosa de Baldiri Reixac és funcional, entre oral i retòrica, rica en castellanismes i gal·licismes, i també adornada amb simpatia, com quan recomana «no llegir apressuradament ni amb detenció i fleumeria». Més d'un passatge està dedicat a la lectura i l'escriptura. Segons l'autor, la lectura és recomanable, entre altres raons, pels seus efectes terapèutics: «El llegir un llibre gustós i deleitos és un bon medi per cobrar la salut perduda, pués consta per experiència que moltes persones han cobrat

la salut llegint un llibre que los gustava i deleitava».

Al costat de qüestions relatives a la cal·ligrafia, mossèn Reixac instrueix sobre el rosari, sobre urbanitat («Si és calenta la vianda que menjaràs, amb lo pa o cullera la ventaràs»), sobre filosofia i sobre llengua, entre altres camps. Un dels passatges més citats del llibre és el següent: «Entre totes les llengües, la que amb més perfecció deuen saber los minyons és la llengua pròpia de sa pàtria, perquè lo defecte és molt més culpable i feo per un minyó que té estimació». Com que entén que el català és la llengua dels minyons, no en dona referències d'ús, tret de la fonètica; en aquesta esfera, fa unes remarques

**El mestre ha de procurar
«fer-se amar i témer juntament»**

JUDIT PUJADÓ

>> *Modest Prats.*

Premis Baldiri Reixac

que avui dia ens poden sorprendre, ja que recomana no confondre *g* i *c* (no dir *galla* per *calla*), i no confondre *g* i *r* (no dir *gallotge* per *rellotge*; els exemples són seus). El comentari que fa sobre la manca de traduccions resulta d'una actualitat esfereïdora: «No sols los hòmens doctes catalans han faltat en fer la traducció de molts llibres estrangers que són utilíssims, però sí han faltat en no escriure en català alguns llibres molt bons que han fet imprimir en llengua castellana o en llatí, com si la nació catalana no meresqués o no tingués la necessitat de ser tan ben instruïda com quiscuna de les demés».

Al costat de l'apologia del català, Baldiri Reixac també defensa la llengua llatina, sobretot per als minyons destinats a les lletres, i la llengua espanyola, que troba molt útil per relacionar-se amb les províncies del regne d'Espanya. Del castellà sí que n'inclou una gramàtica, amb conjugacions verbals i un diccionari castellà-català d'un miler de paraules (un diccionari que avui dia als nostres minyons, perfectament castellanitzats, no els resultaria necessari).

L'any 1975, Modest Prats va descobrir a la biblioteca del Seminari de

Girona el manuscrit del segon volum de les *Instruccions*, que es va mantenir inèdit fins al 1981. En aquest volum, Baldiri Reixac facilita una petita enciclopèdia de l'època, amb seccions de matemàtica (que inclou un apartat dedicat a la música), lògica, física i geografia. Aquesta part resulta molt entretinguda de llegir perquè permet fer-se una idea de l'estat del coneixement fa dos segles i mig. Així, l'autor estableix que «Saturno és lo més apartat dels planetes», ja que, com és natural, no havia sentit a parlar d'Urà, ni de Neptú, ni encara menys de Plutó. En canvi al lector d'avui el pot sorprendre que, en una mostra de relativització astronòmica, ignori Copèrnic i Newton: «Fins avui ningú sap amb evidència si lo Sol se mou d'orient a ponent, com apar a nostra vista, o bé si lo Sol és immòbil, en lo rodedor del qual se mòguia la Terra de ponent a orient, o bé si un i altre se mouen». En aquest segon volum trobem també descripcions dels cinc sentits, escrites amb un estil deliciosament medieval: «Lo nas és per a olorar les coses, perquè per medi de son olor conegam si són bones o si són corrompudes. També serveix lo nas per re-

crear la naturalesa, quan ho necessita, amb l'olor de tantes flors meravelloses. Serveix també per descarregar-se la naturalesa de molt excrement, i per tenir les ulleres quan nostres ulls, per llur vellesa, necessiten d'elles per veure amb claredat».

Els especialistes en les *Instruccions* hi han detectat influències de la pedagogia francesa, concretament de la jansenista. Es nota que Baldiri Reixac havia llegit Charles Rollin, el pare Feijoo, Vicent Ferrer i una llarga llista d'autors. En canvi, fa l'efecte que no va sortir mai de la província, ja que va néixer i treballar a l'Empordà i estudià a la ciutat de Girona. De fet, es pot considerar un dels nostres autors més ultralocals. A la secció de geografia de les *Instruccions*, quan parla de Catalunya, sembla que no havia viatjat ni tan sols a Barcelona: «Moltes són les coses meravelloses de Catalunya, com són los bufadors de la vila d'Olot, los banys de Ribes, la font pudosa de la vila de Banyoles, l'aigua picant de Gerona, les aigües calentes de caldes de la Malavella i de Montbui».

Vicenç Pagès i Jordà és escriptor.

«Entre totes les llengües, la que amb més perfecció deuen saber los minyons és la llengua pròpia de sa pàtria»